

розуміти їх важливість у суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алієв О.К. Останнє життя/ Октаї Алієв; пер. з рос. - К.: Саміт Книга, 2015. – 168 с.
2. Біблія: Книга Буття (Бут. 1,31)

Манзик О.

Науковий керівник – проф. Павлишин Л. Г.

ЕВОЛЮЦІЯ ФІЛОСОФСЬКИХ ПОГЛЯДІВ Ф.М. ДОСТОЄВСЬКОГО

Тема є актуальною і водночас суперечливою, через що заслуговує особливої уваги сучасного дослідника. Проблема філософії у творчості Достоевського привертає увагу дослідника ще й еволюцією поглядів і думок самого автора, які за життя зазнали низку змін.

Перш за все, увагу потрібно зацентувати на певних протиріччях, які властиві автору. Так, гуманне ставлення у творах до кріпаків, селян, люди з середовища яких убили батька автора, поєднується у нього із яскраво вираженим великоросійським шовінізмом та антисемітизмом. Щодо ставлення Достоевського до інших слов'янських народів можна навести його ж слова: «Серб, малорос тощо, який співчуває рідній мові, рідній літературі рішучо шкідливий член суспільства. Він гальмує справу загальної освіти, загальної великоруської літератури, в котрій весь порятунок, уся надія. Він гальмує, поступ цивілізації, створеної самим великоруським народом, що створив найбільшу державу. Тільки великорос великодуншо й чесно дивиться на всі національності, без усякої злоби і упередження, тим часом як малорос, наприклад, вічно тримає камінь за пазухою і не може ставитись до великороса не інакше як з ворожістю» [1, с. 4]. В свою чергу, один з найяскравіших прикладів антисемітизму – «Злочин і кара». Персонаж, вчинок якого символізує покаяння, за іронією долі застрелюється на очах у єврея Ахіллеса. В принципі, такі погляди були не рідкістю в середовищі тогочасної інтелігенції.

Уваги вартує еволюція поглядів Достоевського. Ще у ранній творчості центральною філософською проблемою є проблема людини, її психології, яку він розкриває ще у першому творі – епістолярному романі «Бідні люди» (1845). Це можна зрозуміти і з оцінки твору літературним критиком Валер'яном Майковим, тут же наводиться порівняння Федора Михайловича з Миколою Гоголем: «...Гоголь поет переважно соціальний, а Достоевський переважно психологічний. Для одного індивід важливий як представник відомого суспільства або відомого кола; для другого саме суспільство цікаве своїм впливом на особистість індивіда» [2, с. 3].

В 40-х роках Достоевський приєднується до соціалістичних течій, де витає дух атеїзму. Але навіть тут автор виступає проти критиків християнства. В цей час письменник схиляється до думки, що соціалізм в ідеалі – це свого роду трансформація християнського вчення, тільки соціалізм сподівається побудувати майбутнє людини не на духовному єднанні, а виключно на силі розуму. Тяга до соціалізму була пов'язана з пошуками відповіді на одне з найскладніших метафізичних питань: як поєднати в людському розумі ідею існування Бога та присутність зла у світі? Розум, за Достоевським, це річ надзвичайна, спокуслива і страшна, зокрема якщо вона опиняється без верховенства вищої духовної ідеї, морального начала. З часом автор стає все більш критично ставитись до ідей соціалізму. Він поступово переконується у онтологічному зв'язку атеїзму та соціалізму, через що відкидає соціалістичний шлях побудови людини як шлях без Бога, а, відповідно, без моралі. Автор вважає, що соціалізм є породженням людського самоствердження і свавілля, а тому знищує свободу людини. Повсюди в автора свобода соціального щастя потребує обмеження свободи людини. Вихід же він бачить лише у християнстві.

Зрілий період творчої діяльності (після відбування каторги в Омську) письменника пов'язаний з дотриманням принципів морального вдосконалення на основі християнських (православних) етичних цінностей. Достоевський оперує поняттями загальнолюдських цінностей (добро, краса, істина, справедливість, свобода), одночасно зображує і доводить недосконалість атеїзму, несвободи моралі, які характерні для революційного утопізму. Головним моментом людського існування Достоевський вважав відношення людини до Бога, її містичний зв'язок з Творцем, який проявляється навіть у найелементарніших життєвих ситуаціях через ставлення людини до себе і близьких, через сприйняття світу, суспільства в цілому.

Щодо творчості, то з поглибленням релігійності у письменника виникає бажання продемонструвати «позитивну прекрасну людину», але разом з тим він усвідомлює надзвичайну важкість цього завдання. Для автора існує тільки одна позитивна особа – Христос, образ якого втілюється у персонажі князя Мишкіна в романі «Ідіот». За своїми внутрішніми рисами образ князя перекликається з образом Христа: він не має у собі егоїзму, гордині, здатний всіх розуміти і прощати, оскільки він живе немов не у світі, а над ним. Подібними персонажами є старець Зосим та Альоша Карамазов з «Братів Карамазових».

Разом з тим, у творчості Достоевського не випадковим є й інтерес до природи злочину і покарання. Він пов'язаний з інтересом письменника до темного начала в людській природі. На думку автора, зло, не маючи якості абсолютності, може обернутися добром, і, часто, як показано в його творах,

зло в душі людини є джерелом розвитку і відродження особистості.

Не можна характеризувати Достоевського, не згадавши про проблему страждання. Тут воно є необхідною діяльністю задля духовного вдосконалення особистості. Цю тему автор розкриває у більшості творів, навіть у творчості досибірського періоду.

У своїх творах письменник посилається на багатьох філософів, серед яких Лейбніц, Спіноза, Декарт. В першому ж листі після звільнення з острогу просить у брата надіслати йому твори Гегеля і Канта. До таких течій свого часу, як волюнтаризм, матеріалізм, позитивізм та утилітаризм автор ставиться в кращому випадку іронічно, частіше – різко негативно, адже Достоевський відкидав раціоналістичний погляд на світ (“одною наукою без моралі людина не буде сита”).

За переконанням Достоевського, основою науки, як і релігії, є мораль. Наука того часу намагалась дати спрощене матеріалістичне тлумачення найскладнішим біологічним, геологічним, суспільним, психологічним і навіть духовним явищам, Достоевський же в свою чергу вступав у полеміку, але відкидав не науку, а сцієнтизм – однозначну впевненість, що наука може вирішити абсолютно всі проблеми повсякденної діяльності, мислення і людської душі. На думку Бердяєва, якщо гуманізм вчив про людину, як про тривимірну істоту, то для Достоевського людина вже чотиривимірна істота. І в цьому новому вимірі відкриваються ірраціональні начала, які перекидають істини гуманізму. В людині відкриваються нові світи. І змінюється вся перспектива.

Філософська система Достоевського носить антропоцентричний характер. У своїх працях письменник і досліджує проблеми співвідношення свавілля і внутрішньої свободи в людині, покарання і страждання, любові і ненависті. Разом з тим Достоевський не був повною мірою гуманістом, він, як філософ, пішов далі, досліджуючи найпотаємніші глибини людського духу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Достоевський, Шевченко, Україна - газета "Свобода", ч. №207, — 12 листопада 1970 року
2. Отечественные записки — 1847. — № 1. — Отд. 5. С. 2—4.

Тильчак Т.

Науковий керівник – доц. Ятищук О.В.

ІВАН МАРЧУК, АБО «НЕБАЖАНИЙ» ХУДОЖНИК, ЯКИЙ СТАВ «ГЕНІЄМ СВІТУ»

Після оголошення в 1991 році незалежності України перед вітчизняним мистецтвом постало питання самоідентифікації, необхідності переказати сучасною мовою зміст власної культури, що тривалий час розвивалася в умовах ізоляції від міжнародних тенденцій. Цей процес був започаткований ще в роки так званої «перебудови» (з 1985), коли на художню сцену вийшли молоді митці постмодерністського та неомодерністського спрямувань, стали відкриватися архіви, відбуватися презентації художників андеграунду та цілих напрямків, репресованих у 1930-х роках, зокрема українського авангарду та «бойчукізму». На початок 1990-х Україна вже мала не тільки інтенсивне художнє життя, позначене виступами численних груп та окремих художників, але й зародки альтернативної до державної мистецької інфраструктури – галереї, приватні колекції, незалежні видання та арт-критика.

Актуальність даної статті в тому, що українські художники на сьогоденному етапі існування нашої незалежної держави потребують особливого вивчення. Їхня творчість несе в собі код нації, генотип нації. Досліджувати дану тему вимагає не тільки український культурний пласт, а і світ. Для того аби донести інформацію про життя і творчість художника, зрозуміти усі аспекти з його життя, які вплинули на формування творчого генія. В подальшому вміти розкрити зміст його робіт, не тільки теперішньому, а й наступному поколінню.

Зважаючи на актуальність вибраної теми, ми можемо поставити перед собою мету цілісного і детального вивчення усіх аспектів життя і творчості митця. Відбиток творчої діяльності художника на культуру українського народу і на внесок у світовий культурний світ.

Перші серйозні кроки кроки у дослідженні даної теми зроблено Олександром Климчуком. У есе-біографії «Я есмь...» (Іван Марчук) письменник розкриває всі аспекти життя та творчості народного художника України, лауреата Національної премії України імені Т. Г. Шевченка, почесного громадянина Києва і Тернополя.

У вивченні даної проблеми великий внесок зробили Б.Хаварівський, О.Снітовський, С.Єременко, Т.Стрипко, Р.Синько, Т.Шевченко, М.Гнатенко, С.Ничкало, К.Тарачевська, О.Мельничук, Г.Кияшко, О.Голуб, С.Бондаренко, Є.Букет, Н.Гаманіна та інші. У них, на основі широкої джерельної бази, комплексно висвітлено життя художника від дитячих років до теперішнього часу, творчі поривання та пошуки свого власного стилю, роль в українській та світовій культурі творчого доробку митця.

Він стихією увірвався в культурний простір столиці, обпаливши і здивувавши спраглих на розкуте й щире мистецтво киян. Молодих на той час, а згодом відомих поетів і музикантів, літераторів і науковців підкупили пристрасть і природна безпосередність, що з однаковою силою проступали як у керамічних скульптурках та рельєфних панно (з чого починав), так і в живописних полотнах, створенню